

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΖΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΤΟΥ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

Τὸ Νοέμβριο τοῦ 1866. Ὁ ἥρωϊκὸς θάνατος τοῦ Ἡγουμενοῦ. Ἡ ἐποποιία τῶν πολιορκουμένων. Τὰ κανόνια τοῦ Μουσταφᾶ Πασᾶ. Ἡ ἀνατίναξις τῆς Μονῆς. Ἡ ἀγνωστα ἐπεισόδια. Ἡ καπετάνισσα Χαρίκλεια Δασκαλάκη. Τραγικὸς θάνατος ἐδε- λοντῶν. «Στρατιώτης τοῦ Βασιλέως Γεωργίου!» Τὸ κεφάλι τοῦ Γαλινακίη. Τὸ περιστέρι τῆς Μονῆς κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Τὸν μῆνα αὐτὸν συμπληρώνονται 63 χρόνια ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς τρα- γωδίας τοῦ Ἀρκαδίου τῆς Κρήτης.

Κατὰ τὴν Ἐπανάστασι τοῦ 1866, ἡ Μονὴ Ἀρκαδίου ἐθεωρεῖτο, γὰρ τὴν στερεότητα τοῦ κηρίου της, τὸ καταλλήλοτερον κέντρο ἀντι- στάσεως ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Γιὰ τοῦτο, στὶς 8 Νοεμβρίου 1866, ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς Κιουτιλῆς ἐπολιορκῆσε τὴ Μονὴ μὲ 30.000 ἄνδρες καὶ 6 κανόνια. Μέσα ἦσαν κλεισμένοι 300 ὀπλοφόροι Ἕλληνες καὶ 648 γυναῖκες/κόαιδα. Οἱ ἐντὸς τῆς Μονῆς κρατοῦσαν τὴν ἀντίστασι, πυροβο- λοῦντες ἀπὸ τὰ παράθυρα καὶ τὶς πολέμιστρες τῆς μάντρας, καὶ μα- ταίνοντες τὰ γυροφύσια τοῦ ἐχθροῦ. Διεκόσμη βλήματα ἀπὸ τὸ μο- ναστήρι ἦταν ἕνας ἀνεμόμυλος. Σ' αὐτὸν ἦσαν κλεισμένοι λίγοι καλοῦ- γηοι Κρητικοί, τόσο ἐπιδέξιοι σκοπεῖται, ὥστε ἔκαναν κ' αὐτοὶ θρασίαι στουὺς Τούρκους.

Σιγά-σιγά ὅμως τὰ τοιφεμία τῶν πολιορκουμένων — ποὺ ἦσαν παλαιὰ τὰ περισσότερα, μὲ πιάστρες — ἔγιναν ἀχρηστα. Ἄλλὰ τὸ θάρρος τοὺς ἔμενε ἀτράνταχτο. Ὁ γενναῖος ἠγούμενος Γαβριήλ, ὁ Ἰωάννης Σωπασῆς, ὁ Δράκος, ὁ Κουβὸς, ὁ Γαλινακῆς, ὁ Ἀρχάκης καὶ ἄλλοι ὀπλαρχηγοί, ἐξώρμησαν πολλές φορές ἀπὸ τὸ λεγόμενον πορτάκι τῆς Μονῆς μὲ τὰ γιγατάνια γυμνὰ ἐναντίον τῶν Τούρκων. Οἱ ντόπιοι, οἱ Τουρκο- κρητικοί, ποὺ βοηθοῦσαν τὸ στρατὸ τοῦ Μου- σταφᾶ, ἐφώναζαν :

— Ζωντανό, μορὲ, τὸ Γούμενο, ζωντανό νὰ τὸν πάσουμε!... Νὰ τὸν ψύσουμε!...

Μιά κανονία Τουρκική ἀνοίξε ἄξαφνα σήγ- μα στὴν ἑυλιάνη τῆς Μονῆς. Τότε πειὰ ὁ Ἡγούμενος, βλέποντας ὅτι πλοίαξ ἐῆ μοι- ραία ὄρα νὰ πῆσῃ ἡ Μονὴ στὰ χέρια τῶν Τούρκων καὶ, μαντεύοντας τὸ θάνατο ποὺ τὸν ἐπεριμενε καὶ τὰ βασανιστήρια ποὺ θὰ τοῦ ἔ- καναν ἂν τὸν ἐπιάνων ζωντανό, χιόρηκε ἔξω, γιὰ τρίτη φορὰ, ζητώντας τὸ θάνατο. Ἄλλ' ὁ θά- νατος τὸν ἀπέφυγε.

Ἐναγυριεῖς λοιπὸν στὴ Μονὴ μὲ κατατρι- πμένη τὰ ὄσα ἀπὸ τὶς σφαίρες, βγάδιε ἀπὸ τὸν κόρφο του τὸ φυλάχτο του, τὸ παραδίδει σὲ μιὰ καπετάνισσα, τὴ Χαρίκλεια Δασκαλά- κη, καὶ τῆς λέει :

— Πάρε αὐτὸ, θεῖα Χαρίκλεια, καὶ φύλα- ξέ το. Ἔχει Τίμοιο Σῆλο! Αὐτὸ εἶν' αἰτία ποὺ δὲν σκοτώνομαι!...

Ὁ Ἡγούμενος κατεῖχετο ἀπὸ μεγάλη ἔξω- ψη. Ἐτοί, μαρουτοκαυμένος κ' ἔξαλλος, τρέ- χει σ' ἕνα κελλὶ, βρισκεῖ ἕνα νέο καλόγηρο, ὄμο- μο, τοῦ δίνει μιὰ πιστόλα καὶ τοῦ λέει :

— Ἐλε, σκότωσέ με, μορὲ!...

Ἄλλὰ τὸ καλόγηροπαῖδι ἔβαλε τὰ κλάμματα βλώνοντας :

— Τί λές, ἄγιε καθηγούμενε; ! Ἐγὼ νὰ σὲ σκοτώσω; !...

Τότε πειὰ ὁ Γαβριήλ ἐόρκωσε τὰ μάτια ψηλά, ἐφώναξε : — Ἐθεὲ μου, σῶσε τὴν Κρήτη καὶ ἀνθρώρσε με β', καὶ, στήριζοντας τὸ πιστόλι στὸ σαγόνι του, αὐτοκτόνησε!...

Μετὰ τὸν τραγικὸ θάνατο τοῦ Ἡγουμενοῦ, οἱ πολιορκούμενοι ἔκαναν μιὰ πρόχειρη σκελεμὴ κ' ἀπεράσισαν, μόλις οἱ ἐχθροὶ εἰσορήσαν στὴν αὐλή, νὰ τιναχθοῦν στὸν ἀέρα. Σ' ἕνα κελλὶ ὑπῆρχε μαρφοῦρη σὲ μεγάλη ποσότητα καὶ ὑπέδειταν ὅτι ἔφτανε γιὰ ν' ἀνατινάξῃ ὀλο- κληρο τὸ μοναστήρι. Ἡ ἀπόφασις τῆς ἀνατινάξεως δὲν ἀνεκινώθη στὰ γυναῖκες/κόαιδα, ἂν καὶ ὄλο προτιμοῦσαν νὰ πεθάνουν παρὰ νὰ παραδο- θοῦν στοὺς Τούρκους.

Διὸ μέρες ἐκράτησε ἡ κατάσταση αὐτή.

Στὶς δύο αὐτὲς φοβερῆς ἡμέρας ἡ γυναῖκες ἔδειξαν μεγάλη ψυχι- κὴ δύναμι, φέρνοντας νερὸ, τροφὴ καὶ πολεμοφόδια στοὺς ἄνδρες ποὺ πολεμοῦσαν στὰ τεῖχη. Διεκρίθη πρὸ πάντων ἡ Χαρίκλεια Δασκαλάκη, ποὺ ἔτρεχε ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ στὴν ἄλλη, μὲ καταληκτικὴ ἀφοβία. Στὸ τεῖχος ἐπάνω ἐκινώθηκε ἡ σημαία τοῦ γιοῦ της. Καί, ἐπειδὴ ἡ σημαία ἔφευγε, γιὰτὶ κάθε φο- ρὰ κοδωνάτε τὸ κοντάρι τῆς ἀ- πὸ τὶς σφαίρες, ἡ ἀτρόμητη Κρητικὴ ἀνέβαινε καὶ τὴ διώ- θανε ὑπὸ βροχὴν σφαιρῶν! Τέ- λος τὸ κοντάρι τῆς σημαίας κα-

τεστράφη καὶ τότε ἡ Χαρίκλεια ἐδίπλωσε τὴ σημαία καὶ τὴν ἐφύλα- ξε στὸν κόρφο της.

Ὁ Μουσταφᾶς ἀνέβαλε τὴν τελευταία ἐφοδο γιὰ τὴν ἄλλη μέρα, στὶς 9 Νοεμβρίου. Ἄλλ' οἱ πολιορκούμενοι, περιμένοντας ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή τὴν ἐπίθεσι, ἔστεξαν ἀγρυπνοὶ στὶς θέσεις τοὺς. Ξεθεωμένοι ἀπὸ τὴν ἀπείνια καὶ τὴν κοίρασι... Οἱ Τούρκοι, γιὰ νὰ μὴν τοὺς ἀ- φῆσαν νὰ ἠσυγάζουν, ἐξακολούθησαν ὁμοίως τοιφεμάς ὅλη τὴ νύχτα. Ὁ αἰεὶντος Ἰ. Κονδυλάκης γράφει σχετικῶς :

«Ὡς ἂν ν' ἀντεκαλῶντο εἰς τὸν οὐρανὸν τὰ διασταυρούμενα πα- ρά, ἀπειρον πλήθος διαπτόντων ἀστέρων διέτρεχε, κατὰ παντοίας δι- ετιβύσεις, τὸ στερεώμα».

Πρῶτ-πρῶτ οἱ Τούρκοι ἀνοίξαν νέο σφοδρὸ κανονιὰ κ' ἀνοίξαν μιὰ μεγάλη τρύπα στὸ μαρφοῦρη τῆς Μονῆς. Κατόπιν, ἀπὸ γυρο- μίαν ἐντελῶς τὴν πύλη, ἔκαναν γενική ἐφοδο καὶ χιόρησαν μέσα στὴν αὐλή... Ἐξῆρα, τὴ στιγμή ἐκείνη, ἀκούστηκε ἕνας φοβερὸς κρό- τος καὶ ἡ μιὰ πλευρὰ τῆς μάντρας τινάχτηκε στὸν ἀέρα κ' ἔπεσε πάνω στοὺς μαζομένους χροῖτα τῆς Μονῆς, θάβοντας καὶ πολλοὺς χριστιανούς μαζί μὲ τοὺς ἀπίστους ἐπὶ τὰ ἐ- ρειπία τῆς!...

Δὲν εἶνε ἐξακριβωμένο ποῦς ἔβαλε φωτιὰ στὴ μαρφοῦρη. Μερικοὶ ἐγγραφοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἦ- ταν ὁ Μανωλῆς Σκουλάς, νέος ἐπισκοπὸς ἐπὶν, ἀ- πὸ τὴ Ἀνώγεια. Ἄλλοι ἱστοριογράφοι δὲν πα- ραβόλησε στὴ μαρφοῦρη ὁ Μανωλῆς, γρηγὰς καλόγηρος.

Στὶς ἄλλες πλευρῆς τοῦ τεῖχους οἱ Κρητι- κοὶ ἀντιστάθηκαν ὀλομα, πολεμώντας ἀπὸ τὰ παράθυρα τὸν κελλίων. Σ' ἕνα ἀπ' αὐτὰ ἦ- ταν καὶ ἡ Χαρίκλεια Δασκαλάκη, μὲ τὸ γιὸ τῆς Κωνσταντῆ. Ἐπειδὴ τὰ πολεμοφόδια τοῦ γιοῦ της εἶχαν σωθῆ, ἡ Χαρίκλεια, βλέποντας ἕνα Ἀγρίντιο ἔπιλομένον νεκρὸ, μπρὸς στὸ κελλὶ, ἐβόηθησε τὸ γιὸ τῆς νὰ τὸν τραβή- ξουν μέσα καὶ νὰ τοῦ πάρουν τὰ φρούρα του. Ἄλλὰ τὴ στιγμή ἐκείνη μιὰ σφαῖρα ἐπλήγωσε τὸν Κωνσταντῆ στὸ κεφάλι. Ἡ Χαρίκλεια εἶ- χε τὴν ἀταραξία νὰ ἐξετάσῃ τὴν πληγὴ τοῦ γιοῦ της. Βλέποντας δὲ ὅτι ἦταν ὑλαμνιὰ, τὸ ἔδωκε θάρρος, τὸν ἐπερίεπιξε μάλιστα, γιὰτὶ ὁ Κωνσταντῆς ζυλιόστηκε καὶ τρέλασε λίγο :

— Δὲν εἶνε πρῶμα, παιδί μου, δὲν εἶνε... Ἐ, μορὲ παλληκάρη, νὰ σοῦσθῃ ἔλα μὲ μιὰ ταχυκρονιά!

Μόλις συνήθε ὁ Κωνσταντῆς ἄρχισε νὰ πυ- ροβολῆ μὲ τὰ φρούρα τοῦ Ἀγρίντιου, ἐνῶ ἡ μητέρα του τοῦ ἔλεγε :

— Μὴ φοβάσαι, ἔχω καὶ τὸ πιστόλι τοῦ ἀδερφοῦ σου τοῦ Πιοργῆ, ποῦχει ἔξη φωτιές!...

Ἄλλὰ, τὴν ἴδια ὄρα, ἕνα μωρουδιά, ποὺ βρισκόταν μέσα στὸ κελ- λί, ἔκλυγε σὲ τρόπο ποὺ τοὺς ἐξάλιζε. Ἐδυνάως, πάνω στὸν Ἀγρίντιο βρέθηκε ἕνας τενεκεὸ μὲ καρὲ καὶ ζάχαρα... Ἡ Χαρίκλεια ἔβαλε στὸ στόμα τοῦ παιδιοῦ λίγη ζαχαρόκοκκη κ' ἔτσι κατόρθωσε νὰ τὸ ἠσυχάζει καὶ νὰ πάρουν τὰ ἐνοχλητικὰ κλάματα του...

Τέλος τὰ πολεμοφόδια τῶν κλεισμένων στὰ κελλιὰ ἐσώθηκαν. Τότε οἱ Τουρκοκρητικοὶ μπήκανε στὴν τραπεζαρία τῆς Μονῆς καὶ κατέ- σφαζαν 35 χριστιανούς. Γίνρικε ἐκεῖ μέσα ἄγριο καὶ φοβερὸ πάλημα, μὲ τὰ μαχαίρια, μὲ τὰ σίδερα, μὲ τὰ δόντια. Ἦταν ἕνα φρικαεὸ ἀν- θροποφάγιο!...

Μεταξὺ τῶν 35 αὐτῶν βρισκόταν κ' ἕνα παιδί, ὡς 10 χρονῶν. Γρήγορα-γρήγορα τὸ Κρητικόπουλο αὐτὸ σκαρφάωσε στὴν κωνιάν- δα καὶ κρύφτηκε κει πατώντας ἐπάνω στὰ δύο τοιχομάτια της. Ἐπά- νω στὴν ταραχὴ ἐκείνη, ἕνας Τούρκος ἄδειασε τὴν πιστόλα του μέσα στὴν κωνιάνδα, ἀλλὰ τὸ παιδί δὲν πληγώθηκε. Ἐμεινε κει νοσημῆν ἔξη ὄρες, ἐγλύτωσε τὸ θάνατο καί, μὲ τὸν καιρὸ, γίνρικε πατὰς στὸ χωριὸ Ἀμνάτο.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν ἀφανισμὸ ἐκεί- νων ποὺ βρισκόταν στὴν τραπεζα- ρία, ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς διέταξε νὰ πάγη ἡ σφαγή, ἔδωκε μάλιστα ἐντολή νὰ τοιφεκῆν ὅμοσως τοὺς ντόπους Ὀθωμανοὺς ποὺ θὰ σκό-

ΤΡΑΓΩΔΙΑ

ΑΘΩΟΙ ΦΟΒΟΙ

ΠΑΙΔΙ: Θέλω τὴ μύνα.

ΠΑΤΕΡΑΣ: Πέταξε καὶ σ' ἄστρα πῆει νὰ (ζησι).

ΠΑΙΔΙ: Πῶς τόσο μακρὸς ἀρρωσθὶ δυνήθη- (κε νὰ σχισί).

ΠΑΤΕΡΑΣ: Ἐχοῦν φτεροῦγες ἡ ψυχῆς.

ΠΑΙΔΙ: Γιατὶ δὲν τὶς ἀπλώνει τότε ἡ δικὴ μας, μὴν αὐτὴ τρέξῃ σ' (ἀστέρια μόν).

ΠΑΤΕΡΑΣ: Δὲν εἶνε μόν. Γύρω τῆς σπερο- (κοποῦν ἀγγέλοι).

ΠΑΙΔΙ: Ἄν ἀγγελοὺ τῆς μ' ἔλεγε, κοντὰ τῆς (θα μὲ θελι).

ΠΑΤΕΡΑΣ: Ὡ, δίχως κάλεσμα θεοῦ, ψηλά (κονεὶς δὲν πάει).

Κοιμήσου τώρα. Ἡούχασε.

ΠΑΙΔΙ: Καὶ ποῖος μοῦ τραγοῦδαί!...

ΓΕΡ. ΜΑΡΚΟΡΑΣ

